

Kjendskabet til de menneskelige Handlinger, Kjendskabet til hele den Samfundstilstand, som til forskjellige Tider har dannet Grundlaget for den menneskelige Tilværelse, og særlig den Samfundstilstand, paa hvilken det hele nuværende Kulturliv hviler. Vi føle os overbeviste om baade ifølge theoretisk Betragtning og ifølge praktisk Erfaring, at der er Mange, som særlig egne sig til netop at naa almindelig Uddannelse herigennem, og jeg maa her til føie, at der er endnu et Forhold, ifølge hvilket en saadan Skole for os har stor Betydning, og det er den, at det forekommer os, at en saadan Skole og den Udvikling, som derigennem kunde naas, er særlig skiftet til at løse en Opgave, som det forekommer os bør løses, før den kan siges særlig at foreligge for vort Folk. Det er nemlig saaledes, at vi Danste og vi Nordboer — selv om man vil tage os Allesammen — ikke ere hverken i Tal eller i ydre Henseende stillede saaledes, at vi kunne vente at hævde vor Plads i Folkenes Række ad Magtens Vel. Det er langt snarere saaledes, at det, vi maa frygte, er egentlig det Modsatte. Det er heller ikke saaledes, at vi bør betragte os selv som paa den Maade særlig udrustede og begavede, at vi i synderlig Grad kunne gennem enkelte Bidskabsmænd gjøre os bemærkede i den store Verden og derved hævde vor Plads som et betydningsfuldt om end lille Kulturfolk. Det er derimod saaledes, at der er noget Andet, vi kunne gjøre; og Noget, som særlig kan bidrage til at give os den Betydning, som vi bør stræbe efter baade for egen Skyld og fordi det kan tjene til at give Andre Agtelse for os, og det er, om det kunde lykkes os at udvikle en almindelig Dannelse i Folket, som ikke alene kunde bære Frugter for vort eget indre Liv, men ogsaa kunde vise Væsen til, hvorledes Saadant maaske kan iværksættes andetsteds. Men nu er det da vistnok klart, at almindelig Dannelse ikke kan ventes at ville trænge ind i Folket gennem en Udvikling ved Studium af fremmede Sprog eller gennem Enkeltes mathematiske Studier og Abstraktioner. Det, som særlig ligger for paa en saadan Maade, at det kan tænkes at bidrage til i

høi Grad at udvikle Folket i dets Helhed og bringe almindelig Dannelse tilveie hos den store Befolkning, er netop Beskæftigelse med saadanne aandelige Begreber som dem, der ikke særlig have gjort Studeringer til sin Opgave, kan faa fat paa og udvikle sig igjennem i ledige Timer eller i kortere Tid, fordi det ligger den praktiske Livsgjerning nærmere, og er det da ikke netop Historien og Studiet af det egentlige fædrene Sprog og de Landsfrembringelser, som ere opfostrede gennem det, der ene kunne tænkes i nogen syldig Grad at være tilgængelige for Folket? Det staar derfor saaledes for Flertallet, som om den særegne Retning, vi her have tænkt os, skulde repræsenteres i den lærde Skole, ikke alene er af samme Betydning som de andre, men at den maaske ogsaa har en særlig Betydning, som ikke kan tillægges nogen af de to andre Retninger. Naar der herimod skulde rejses nogen alvorlig Indvending, skulde det jo være den, at det ikke vilde være muligt at naa det, som maa være Skolens egentlige Hovedformaal, nemlig den almindelige Dannelse gennem det særlige Studium af disse Fag, men det forekommer mig virkelig at være besynderligt, at man kan tro, at dette er Tilfældet. Det maatte jo enten være, fordi her forelaa et Stof, som i og for sig var saa begrændset, at der derpaa ikke kunde bygges en tilstrækkelig høiere almindelig Dannelse, eller ogsaa, fordi dette Stof var saaledes, at det ifølge sit Indhold ikke egnede sig som Grundlag for en saadan Dannelse, eller endelig, fordi Stoffet og dets Indhold var saaledes, at det ikke kunde ventes at vække den Interesse hos Eleverne, som er en nødvendig Betingelse for, at den Kundskabsmasse, der bringes tilveie, ikke er noget blot Ydre, men bliver en virkelig Del af Personens Kjød og Blod og saaledes bliver Grundlag for en almindelig Dannelse hos ham. Men jeg tror, at Enhver, der vil se paa, hvad det er, Flertallet ønsker, maa indrømme, at Stoffet er saa storartet, at det, som snarere kan være vanskeligt, er at trække den rette Grændse og ikke, at her skulde være en Mangel. Naar det, man fordrer og søger at naa, er en Indsigt gennem Historien i hele den Kulturtilstand, som er tilveiebragt, en